

дикції якого перебуває така особа, здійснити дії, тобто такого обов'язку немає.

Отже, роблячи висновок слід наголосити, що допит малолітніх та неповнолітніх осіб також може бути здійснений з використанням відеоконференції, але з урахуванням положень ст.226, ст. 354 КПК України для забезпечення додаткових прав та гарантій таких осіб.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий 13 квітня 2012 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
2. Смирнов М. І. Особливості надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах з використанням методу відеоконференцзв'язку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Смирнов Максим Іванович. – К., 2005. – 268 с.
3. Архипова Е. А. Применение видеоконференцсвязи в уголовном судопроизводстве России и зарубежных стран (сравнительно-правовое исследование) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Архипова Екатерина Александровна. – М., 2013. – 198 с.

Ключові слова: кримінальне процесуальне законодавство, неповнолітній, малолітній, відеоконференція, відеозв'язок, допит.

Ключевые слова: уголовное процессуальное законодательство, несовершеннолетний, молодой, видеоконференция, видеосвязь, допрос.

Key words: criminal procedure law, juvenile, juvenile, videoconference, video communication, interrogation.

МОГИЛА ВАДИМ СЕРГІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу*

ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ СЛІДЧОГО ТА СЛІДЧОГО СУДДІ ЩОДО ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ

Стаття 245 КПК України передбачає відібрання зразків з речей і документів у порядку тимчасового доступу до речей і документів та відбирання біологічних зразків у особи, яке здійснюється у порядку освідування, а у разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки – у порядку тимчасового доступу до речей і документів. Вади такої регламентації неодноразово вказувалися у літературі, зокрема, у частині того, що зазначені норми не вирішують питань отримання експериментальних зразків [1; 2, с. 538-539; 3; 4]. Найбільше складнощів у правозастосовчій практиці у аспекті застосування ст. 245 КПК України породжує саме відбирання біологічних зразків у особи, у разі відмови

особи добровільно їх надати. Проблема виникає найперше у тлумаченні поняття «біологічні зразки», адже легального визначення його не існує. Як видається, у контексті саме відбирання зразків за ст. 245 КПК України слід розглядати біологічні зразки як такі, що походять з організму людини, і являють собою біологічний матеріал, яким є тканини, клітини, біологічні рідини, секрети і продукти життєдіяльності, фізіологічні виділення, мазки, зіскоби, змиви, біопсійний матеріал, що отримані від людини, а також матеріал ембріофетального походження; будь-який матеріал, що містить генетичну інформацію та може репродукуватися або бути репродукованим у біологічній системі [5]. Відповідно, зразки голосу, почерку, підпису, мовлення, відбитки пальців рук, ніг, зубів тощо – не відносяться до біологічних зразків.

З урахуванням цього виникає, наскільки взагалі режим тимчасового доступу та освідування релевантний відбиранню біологічних зразків у особи. Тимчасовий доступ за своєю правовою природою є заходом забезпечення кримінального провадження, який полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та вилучити їх (здійснити їх виїмку). Враховуючи формулювання «знаходяться», а не будуть знаходитись чи якесь інше, слід відзначити слушність думок, що біологічних зразків, які можуть бути відібрані в особи, на час розгляду звернення сторін провадження до слідчого судді не існує, до того ж не можна надавати тимчасовий доступ до тих об'єктів, яких в природі ще немає [6, с. 94]; звернення до слідчого судді за дозволом на отримання зразків може мати місце тоді, коли такі зразки (речі і документи) вже фактично існують та утримуються у володінні певної особи, яка може бути обмежена у своєму праві не інакше, як на підставі відповідного судового рішення. Тобто мова може йти виключно про вільні, а не експериментальні зразки [7]. Таким чином, за допомогою тимчасового доступу можна отримати лише вільні та умовно-вільні зразки, існування яких стосовно біологічних не є частим явищем.

У аспекті освідування як засобу отримання біологічних зразків, відзначимо наступне. Метою освідування є виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу (ч. 1 ст. 241 КПК України); у доктрині визнано, що освідування – це слідча дія, що полягає в огляді підозрюваного, свідча чи потерпілого для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу [8, с. 321]. Таким чином, отримання біологічних зразків слини, крові тощо ніяк не підпадає під правовий режим освідування, що вказує на необхідність його уточнення для біологічних зразків.

Крім того, є питання, наскільки режим тимчасового доступу релевантний відбиранню зразків з речей і документів, коли йдеться про т.зв. експериментальні зразки, тобто ті, які з'являються у зв'язку з підготовкою матеріалів для експертизи. Вони не існують окремо на момент прийняття рішення про залучення експерта, і примусити особу дати

експериментальний зразок, наприклад, голосу, почерку, підпису неможливо. Тому тут режим тимчасового доступу взагалі незастосовний.

Отже, враховуючи наведені вище недоліки стосовно отримання зразків для експертизи, слід запропонувати інший правовий режим такого отримання, який диференціюватиметься не за джерелом походження зразків, а за характером і часом походження. Отже, коли йдеться про вільні зразки, то для їх отримання має застосовуватися тимчасовий доступ до речей і документів. Аналогічний механізм має застосовуватися до умовно-вільних зразків. Це обумовлено тим, що такі зразки фізично існують на момент їх вилучення, і для їх вилучення непотрібно застосовувати інтрузивні заходи, у тому числі порушувати фізичну цілісність організму людини. Коли йдеться про отримання біологічних зразків, у значенні, викладеному вище, то їх отримання має відбуватися у межах окремої процесуальної дії інтрузивного характеру, яка має здійснюватися лише за ухвалою слідчого судді і здійснюватися у порядку, який буде пропорційним (співмірним) із повагою права особи на особисту недоторканність, не буде порушувати гарантії ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а межі дозволеного застосування примусу враховуватимуть практику ЄСПЛ у справах «Salikhov v. Russia», «P.G. and J.H. v. the United Kingdom», «S. and Marper v. The United Kindgom», «Saunders v. the United Kingdom», «O'Halloran and Francis v. the United Kingdom», «Jalloh v. Germany».

Таким чином, реалії правозастосовчої практики потребують змін у нормативній регламентації отримання зразків для експертизи з урахуванням потреб отримання експериментальних зразків. Перспективний процесуальний режим отримання зразків для експертизи має диференціюватися за характером і часом походження: для вільних та умовно-вільних зразків – тимчасовий доступ до речей і документів; біологічні зразки – окрема процесуальна дія інтрузивного характеру, яка має здійснюватися лише за ухвалою слідчого судді.

Список використаної літератури:

1. Баулін О. В. Особливості отримання біологічних зразків особи для проведення експертизи у досудовому розслідуванні. Криміналістика и судебная экспертиза. 2015. Вып. 60. С. 222-231.
2. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р.: монографія. Одеса: Юридична література, 2015. 712 с.
3. Коваленко В. В. Отримання зразків для експертизи у кримінальному провадженні. Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 5 жовт. 2012 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Кримінол. асоц. України. Х., 2012. С. 84-86
4. Примусовий відбір зразків у особи для проведення експертизи. методичні рекомендації для практичних підрозділів / [О.В. Лускатов, В.В. Рогальська, А.І. Терещенко, В.Д. Людвік, К.М. Пантелєєв, Н.В. Павлова, Г.С. Бід-

няк]. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2017. 36 с.

5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/35719>
6. Колесник В. А. Залучення експерта сторонами кримінального провадження на стадії досудового розслідування. Вісник Академії адвокатури України. 2016. Том. 13. Число 3 (37). С. 87–96.
7. Стоянов М. Межі застосування примусу щодо підозрюваного URL: https://protocol.ua/ru/megi_zastosuvannya_primusu_shchodo_pidozryuvanogo
8. Кримінальний процес : підручник / [О. В. Капліна, О. Г. Шило, В. М. Трофименко та ін.] ; за заг. ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2018. 584 с.

Ключові слова: досудове розслідування, слідчий, слідчий суддя, тримання зразків для експертизи, тимчасовий доступ до речей і документів, освиддування.

Ключевые слова: досудебное расследование, следователь, следственный судья, получение образцов для экспертизы, временный доступ к предметам и документам, освидетельствование.

Key words: pre-trial investigation, investigator, investigating judge, obtaining samples for expertise, provisional access to objects and documents, examining of an individual.

СИДОРЧУК ВЛАДИСЛАВ ВАСИЛЬОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу*

ПОНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СЛІДЧОГО

Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року (далі – КПК України) вніс значні зміни у правову регламентацію кримінального процесу в загальному і досудового розслідування зокрема, зміцнивши становище і посилення ролі суду і органів прокуратури, особливо на стадії досудового розслідування. Однак, органи досудового розслідування і слідчий, не тільки не отримали ширші повноваження, але були обмежені у вже існуючих. При цьому процесуальна незалежність слідчого була зведена до мінімуму, розширенням наглядових функцій прокурора, керівника органу досудового розслідування і встановлення судового контролю.

Законодавчо поняття процесуальної незалежності не визначено. Однак, в правовій теорії процесуальну незалежність слідчого поєднують з його процесуальною самостійністю через наявність між ними органічного взаємозв'язку, обумовленого, у тому числі, й існуванням спільних для них спеціальних гарантій [2, с. 154].

О. Зайцев зазначає, що то незалежність є категорією, котра характеризує зовнішні межі діяльності слідчого, які не залежать від його волі, а повністю визначаються зовнішніми чинниками (законом, підзаконними актами, вказівками керівника органу досудового розслідування, прокурора, рішеннями слідчого судді) [6, с. 133].